

Nr 282.

Av herr **Lindhagen**, *angående omvårdnaden om vissa statens jordbruksarrenden.*

Ur exempelsamlingen av arrendatorfrågans aktuella problem bör även framhållas följande speciella angelägenhet.

Måttet av den hänsyn, som en arrendator kan påräkna, beror främst på förståelse från jordägarens sida. Enskilda jordägare i landet få i stor utsträckning finna sig i att tillsvidare avstå från arrende mer eller mindre. Man förstår att arrendatorn äro förmögen att betala, och situationen skulle rimligtvis ej ändras, om jordägaren avhyste honom och sökte finna någon annan i hans ställe.

I viss mån annorlunda ställer sig saken beträffande arrenden under stat och kommun. Där representeras jordägaren av ämbetsmän, som ha en annan inställning till saken. Den gäller ej deras egen jord och egen ekonomi. Medkänslan blir lätt något mindre, och å andra sidan ställas de inför äventyret att anses ha begått tjänstefel, om de ej låta lagens hela stränghet komma i tillämpning vid underlåtenhet att erlægga arrende å stadgad tid. Visserligen finnes möjlighet att hänskjuta saken till riksdagen eller kommunens fullmäktige, vilka i sista hand representera jordägaren. Benägenheterna därtill kunna ej vara särskilt starka och förutsetta ett visst mått av verklig personlig medkänsla i förening med jordbruksinsikt, vilket även av förenämnda skäl ej brukar vara en tillräckligt dominerande faktor. Dessutom kan det inträffa, att arrendena äro inorganiserade under någon styrelse, vars ordinarie uppgifter äro alldeles främmande för jordbruket och arrendatorers förhållanden. Även dylika arrenden måste förläggas under den hänsyn, som under jordbrukskrisen ägnats jordbrukarna i gemen.

Sålunda lyda en myckenhet arrendegårdar tillhörande Stockholms stad under stadens industristyrelse. Gårdarna äro nämligen inköpta av staden för tryggande och skyddande av vattenverkets behov. Arrendatorerna ledo under krisen. De klagade hos industristyrelsen och begärde tillräckliga lindringar i arrenden och andra utlagor. Något hade de fått förut, men det var enligt deras uppfattning alldeles otillräckligt. Industristyrelsens vederbörande ställde sig avvisande och hade även uppsagt två arrendatorer till avflyttning på grund av bristande arrendelikvid. Arrendatorerna vände sig då till mig såsom ledamot av stadsfullmäktige. Saken undersöktes och diskuterades, och det visade sig till sist nödvändigt att väcka både motion och interpellation i stadsfullmäktige. Den blev sålunda observerad, och slutligen gjorde industristyrelsen vissa medgivanden, som förbättrade arrendatorernas ställning men ej så långt som arrendato-

rerna önskat sig. Bland annat genomfördes, att halva arrendet skulle erläggas efter markegångspriset på smör. En av de uppsagda arrendatorerna medgavs att sitta kvar ytterligare ett år, och det visade sig att han härunder kunde klarera sina restantier till staden.

Denna kompromiss godtogs av stadsfullmäktige. Längre kunde man nämligen ej komma.

Ett annat område för främmandes uppsikt över jordbruksarrenden, lydande under kronan, är östra arméfördelningens förvaltning av kronans arrendegårdar å Järvafältet i Stockholms län. Det må ej klandras, att vederbörande armébefäl vakar nitiskt över fältets rättigheter och det behöriga inflytandet av arrendena. Man kan också förstå, att denna militärbevakning ej är insatt i den nuvarande jordbrukskrisen och de uppfordringar, som den ställer på tålmod med arrendatorerna, samt eftergift och lindringar i deras skyldigheter över hövan. Detta är däremot numera statens jordpolitik, som ock offentligt betonats av jordbruksministern. Ingen jordbrukare skall av krisskäl behöva gå från gård och grund, sade han.

Ett fall, som väckt uppmärksamhet mångenstädes, är det öde, som vederfarits arrendatorn O. Aldén å kronoegendomen Säby gård å Järvafältet. Han blev av chefen för östra arméfördelningen den 17 mars 1933 uppsagd från sitt arrende från den 14 mars 1934 på grund av ogulden arrendeavgift. Aldén anhöll i anledning härav om uppskov med den förfallna arrendeavgiften, oavsett de ordinarie avkortnader i arrendena, som under krisen rättvisligen tillerkänts arrendatorer. Han hemställde tillika, att arrendekontraktet måtte få förnyas på ett år. Genom beslut den 17 november 1933 fann Kungl. Maj:t denna framställning icke föranleda någon vidare åtgärd.

Aldén har i anledning härav vänt sig med begäran om råd i sitt nödläge bland annat till jordbruksarbetareförbundets ombudsman, vilken hänvisat honom till mig. Därigenom har jag, så långt tillfälle yppats, undersökt saken och funnit Aldéns klagomål synnerligen behjärtansvärda och utgöra ett uttryck för olämpligheten av arméfördelningens förvaltning av jordbruksarrenden. Försvarsdepartementets beslut, som sedan accepterats av regeringen, är tydligen tillkommet genom en olyckshändelse, vållad av arméfördelningens missriktade nit. Försvarsministern lär också ha gjort sitt bästa för att skaffa Aldén ett annat arrende eller något skadestånd. Men utvägar ha icke erbjudit sig. De närmare detaljerna i ärendet återfinnas i bilagorna till denna motion.

Det synes således vara riktigt att samtliga statens jordbruksarrenden läggas under den förvaltning, som lyder ytterst under jordbruksdepartementet. En sådan uppfattning har även delats på så kallat vederbörligt håll.

På grund av vad sålunda anförts hemställs,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vederbörliga åtgärder, i syfte att jordbruksarrenden, lydande under arméfördelningarna eller liknande militära organisationer, överflyttas i omvårdnaden till de statsorganisationer, under vilka statens jordbruksarrenden i allmänhet sortera.

Stockholm den 23 januari 1934.

Carl Lindhagen.

Bilagor.

Till Arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Uti en den 11 oktober 1933 dagteknad skrift har arrendatorn av kronoegendomen Säby gård på Järvafältet O. Aldén, med förmälan att han på grund av underlåtenhet att i rätt tid erlægga förfallet arrendebelopp av chefen för östra arméfördelningen uppsagts från arrendet från och med den 14 mars 1934, anhållit om uppskov med erläggande av den till betalning förfallna arrendeavgiften, 4,900 kronor, och tillika hemställt, att arrendekontraktet måtte få förnyas på ett år.

Häröver har arméförvaltningens fortifikationsdepartement efter att i ärendet hava inhämtat yttrande från chefen för östra arméfördelningen den 28 oktober 1933 avgivit utlåtande, varjämte Aldén den 9 november 1933 inkommit med ytterligare en skrift i ärendet.

Kungl. Maj:t finner förevarande framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Vilket jag, på nådigste befallning, får härigenom meddela.

Avskrift av denna skrivelse tillställes chefen för östra arméfördelningen för kännedom och vederbörandes underrättande.

Stockholm den 17 november 1933.

Ivar Vennerström.

Gunnar Åkerman.

Till Konungen.

Undertecknad anhåller härmed i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t ville ännu en gång taga under omprövning min den 11 oktober 1933 gjorda framställning om förlängt arrende å Säby Gård och med upphävande av beslutet om avslag den 17 november 1933 bifalla densamma av följande skäl:

A. 1) Kungl. Maj:t synes ha blivit missledd av uppgiften till herr statsrådet att borgesmännen velat frånträda vidare borgensansvar, vilken uppgift är oriktig.

2) Min skrivelse till Kungl. Maj:t av den 9 november, som enligt min uppfattning måste innehålla synnerligen talande skäl, vilket också herr statsrådet vid skrivelsens mottagande vitsordat, har, enligt vad handlingarna i ärendet utvisa, av östra arméfördelningen icke skriftligen vederlagts, vilket synes tala för att den till äventyrs svårligen kunnat vederläggas.

3) Enligt regeringspropositionen har regeringen för avsikt att nu, så vitt möjligt, räcka en verkligt hjälpsamt hand åt jordbruket, varom referat i Socialdemokraten av den 4 december om jordbruksministerns föredrag i Ulricehamn också vittnar.

4) Genom Kungl. Maj:ts avslag den 17 november ställes jag inför det att få gå ifrån allt, fullständigt utblottad med en familj på 6 oförsörjda barn och utan möjlighet att skaffa ett nytt arrende samt att gå förlustig de kostnader och förbättringar, jag på sätt i tidigare skrivelse framhållits nedlagt på egendomen under en elva-årig arrendetid, under vilken tid jag dessutom till kronan erlagt cirka 70,000 kronor i arrenden.

5) Här gäller det förskottsarrende med full borgen, då övriga kronoarrenden under domänstyrelsen har det för arrendatorerna lättare överkomliga efterskottsarrendet.

B. Skulle hinder för bifall till denna framställning bestå i att, som det förljudes, annan arrendator redan av östra arméfördelningen antagits, hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes undanröja detta hinder genom att avtala med nya arrendatorn om avstående från sina genom det nya arrendeavtalet erhållna rättigheter.

C. Skulle den under B. ifrågasatta åtgärden icke vinna avseende eller kunna genomföras, anhåller jag att Eders Kungl. Maj:t godhetsfullt täcktes gottgöra mig med ett belopp å kronor (20,000) tjugutusen, varigenom jag skulle bliva istånd att i den allmänna arrendemarknaden om än med den förlust ett ombyte medför anskaffa nytt arrende.

Säby, Jakobsberg den 18 januari 1934.

Underdånigst

Oskar Aldén.

Arrendator.

Herr O. Aldéns här ovan framställda begäran tillstyrkes av undertecknade:

J. H. Hedlund.

Kommunalfullm. ordf. i Järfälla.

John E. Lif.

Fjärdingsman, vice ordf. i
kommunalfullmäktige.

Lars Gustafsson.

Fattigvårdsstyrelsens i Järfälla Ordf.

Elis Längquist.

Komminister i Järfälla.

I ovanstående instämmer:

Alfred Kämpe

Svenska lantarbetarförb. V. U.

Till Konungen.

Med anledning därav att undertecknad i egenskap av arrendator å kronoegendomen Säby gård å Järvafältet i Stockholms län av chefen för östra arméfördelningen i laga ordning den 17 mars 1933 blivit uppsagd från mitt arrende från den 14 mars 1934, får jag hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anföra följande.

Arméfördelningschefens ovannämnda beslut har grundats på den omständigheten att jag icke kunnat erlægga det kontrakterade arrendet 4,900 kronor i laga tid den 1 april 1933. Icke heller har jag efter denna tid sett mig i stånd att betala detsamma och resterar dessutom för mig åliggande utskylder av andra slag. Orsaken till dessa iråkade svårigheter har varit, att då jag 1920 började med eget jordbruk var prisen på inventarier och djur mycket höga och värdena i dessa och priset på avsättningsprodukterna ha sedan dess fallit oavbrutet. Partipriset för mjölk har sjunkit sedan 1923 med över 10 öre per liter, då arbetskostnaden och övriga omkostnader för jordbrukets drift äro i stort sett oförändrade. Därtill kommer att skörden nästan årligen skadats av rost. Sålunda gav ett vetefält 1928 på 30 tunnland med vackert bestånd en skörd av 150 säckar slösäd i stället för 450 säckar prima dito, som varit normalt = förlust av cirka 6,000 kronor. 1930 och 1931 har så gott som hela skörden nära nog totalt förstörts av torka och rost. 1932 var resultatet något bättre, men 1933 har åter rosten börjat rätt avsevärt. Då berberis tidigare förekommit i mycket stor utsträckning, har rost samtidigt förekommit. Under det sista året har genom kronans försorg berberis nu utrotats, varför man torde kunna hoppas på bättring i fråga om rostskada på skörd. En del av åkerjorden vid Säby är ganska svag i fråga om värdefullare skördeutbyte. Dessa samverkande orsaker ha gjort, att jag de sista två åren ej haft full styrka på jordbruket, då det gällt maskiner och redskap, vilket givit anledning till anmärkning på vissa åkerskiftens skötsel. Att gården ej missköts förut torde framgå av syneprotokollet utfärdat i augusti 1930.

Med anledning av vad jag ovan anført, får jag i underdånighet anhålla om uppskov till den 1 februari 1934 med resterande arrende samt att kontraktet må kunna förnyas på ett år.

Stockholm den 11 oktober 1933.

Underdånigst

Oskar Aldén.

Arrendator.

Till kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Med återställande av remisshandling rörande Säby-arrendet på Järvafältet har jag äran härmed anföra följande.

Säby gård på Järvafältet har varit utarrenderad till herr Oskar Aldén sedan den 23 januari 1923. Det första kontraktet med honom utgick den 14 mars 1932. Enligt detsamma utgjorde arrendebeloppet 6,430 kronor, vartill kom skyldighet för arrendatorn att erlægga för gården utgående skatter och onera. Under de senaste åren har för Aldén uppstått ekonomiska svårigheter bland annat i viss grad på grund av felslagna skördar. Då fråga blev om förnyelse av arrendet från den 14 mars 1932 minskades arealen på så sätt att trädgården undantogs för att utarrenderas för sig, varjämte smärre områden undantogs till andra närbelägna arrendegårdar

och till nya landsvägen Stockholm—Enköping. Arrendebeloppet minskades från omkring 40 kronor till 30 kronor per hektar åker eller till 4,900 kronor. Trots detta kunde Aldén under föregående arrendeår icke i laga tid fullgöra sina inbetalningar till kronan. Med anledning härav uppsades hans kontrakt den 17 mars i år att upphöra den 14 mars 1934. Ett förnyande av kontraktet ställdes icke i utsikt med mindre än att Aldén före den 1 innevarande oktober ordnade sina mellanhavanden med kronan på tillfredsställande sätt.

Så har emellertid icke skett. Dels har han ännu icke erlagt någon del av arrendebeloppet, vilket i sin helhet förföll till betalning den 1 april i år och dels har han resterande kommunalutskylder (fastighetsskatter) för arrendegården för åren 1930—1932 till ett sammanlagt belopp på 1,891 kronor 77 öre.

De brandstodspremier för gårdens byggnader, som Aldén i år skulle betalat med 116 kronor 26 öre, har jämlikt kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartementets skrivelse den 14 innevarande månad förskottsvis gäldats. I övrigt har, enligt vad under hand inhämtats, hans tjänstefolk haft svårt att utfå överenskomna löner, vartill kommer att åkerjordens hävd i år är försämrad bland annat av brist på maskiner och redskap.

Då Aldén trots stort tillmötesgående och uppskov med arrendebeloppens erläggande icke kunnat ordna sina mellanhavanden med kronan anser jag honom olämplig såsom arrendator. Icke heller anser jag lämpligt, att de personer som gått i borgen för honom, beredas möjlighet att övertaga arrendet, då de icke synas på något vis hava understött honom. Han ligger, efter vad han själv uppgiver, i händerna på spannmåls- och kreaturshandlare, och synes icke heller lämpligt, att dessa övertaga arrendet, då de i så fall sannolikt endast komma att se till sina egna intressen till förfång för kronans. Min avsikt är att såsom arrendator från den 14 mars 1934 insätta en driftig jordbrukare med ordnad ekonomi, med vilken underhandlingar redan äro inledda.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, får jag härmed såväl bekräftande uppskov med resterande arrende som angående kontraktets förnyande på ett år från den 14 mars 1934 avstyrka den gjorda framställningen.

Stockholm den 25 oktober 1933.

G. Lilliehöök.

Arméfördelningschef.

K. G. A. Leijonhufvud.

Underdånigt utlåtande.

I anledning av förevarande nådiga remiss har arméförvaltningens fortifikationsdepartementet inhämtat yttrande från chefen för östra arméfördelningen.

Med överlämnande av nämnda yttrande får fortifikationsdepartementet på skäl, som däri anförts, i underdånighet avstyrka den av arrendatorn Aldén hos Eders Kungl. Maj:t gjorda ansökningen.

Stockholm den 28 oktober 1933.

Underdånigst:

H. de Champs.

L. Norrman.

Erik Siewertz.

Till Konungen.

Med anledning av chefens för östra arméfördelningen yttrande angående Säby-arrendet å Järvafältet anhåller undertecknad härmed att i underdånighet få framföra följande:

Arrendebeloppet för Säby var intill den 14 mars 1928 7,630 kronor + skatter cirka 1,600 kronor och för tiden 14 mars 1928—14 mars 1932 6,430 kronor + skatter.

Uppgiften om ekonomiska svårigheter på grund av felslagna skördar är rätt men orsaken till felslagna skördar av spannmål har huvudsakligast varit rostskada. Då det är officiellt fastslaget att rost på säd hör nära samman med förekomsten av berberis och då enligt lag berberisbuskarna i Stockholms län skulle varit borta redan 1 januari 1929 men först i år genom kronans försorg effektivt utrotats, torde det ekonomiska ansvaret för felslagna skördar och därav följande förluster i en eventuellt vidare utredning ej komma att läggas mig ensam till last.

Angående åkerjordens försämrade hävd gäller det endast sista året och den skadan är till större delen reparerad då höstsäd och vallbestånd äro vackra och höstplöjningen pågår jämte plöjning åt kronan för skogsplantering.

I varje fall är gården för närvarande i vida bättre växtkraft och hävd än då jag mottog den. Jag var den åttonde husbonden vid Säby på 8 år. Då hade en längre tid hållits cirka 20 nötkreatur i stället för allt sedan cirka 80 stycken. För närvarande finnas cirka 40 ungdjur uppfödda vid gården.

Uppgiften att jag skulle ligga i händerna på spannmålshandlarna är fel och att jag köpt kor av kreaturshandlare i Stockholm är ej annat än vad de flesta jordbrukare i Stockholmstrakten göra.

I ett brev till min bror i våras meddelade domänofficeren att fortifikationsofficeren gör allt vad han kan för att få er bror från Säby. Att orsaken till denna förföljelse som pågått i 3 år ej enbart är omtanken om gården torde vara lätt att bevisa.

I en tid som denna då så mycket göres för att hjälpa jordbrukarna borde man ha rätt att vänta mera förståelse i svårigheterna än att som här är tänkt avfärda en arrendator, som i 11 år kämpat mot ett ständigt prisfall, därför att löpande årets förskottsarrende ej kunnat ingå i kontraktensliga tid.

Då jag de senare åren kostat på rätt mycket i anläggande av permanenta betesvallar, framforslat 100-tals lass sten till fyllning för cementering av gödselstaden, kört 180 kbm. makadam till vägarna som förut höst och vår voro nästan ofarbara, under hela tiden hållit cirka 30 djur mer än kontraktet föreskriver, samt för övrigt sökt tillmötesgå alla militära önskemål vid förläggningar och övningar här, hemställer jag härmed i underdånighet att Kungl. Maj:t ville taga hänsyn till vad ovan anförts och tillmötesgå min förut gjorda framställning om förlängt arrende.

Säby den 9 november 1933.

Underdånigst

Oskar Aldén.

Arrendator.